

ЗАТВЕРДЖЕНО:
ДП «Ліси України

Олександр МЕЛЕЩУК

МОНІТОРИНГУ І ОЦІНКИ ЗА СТАНОМ ЛІСУ, ОБСЯГОМ
ЛІСОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ, ЛІСОГОСПОДАРСЬКИМИ ЗАХОДАМИ, ЇХ
СОЦІАЛЬНИМИ ТА ЕКОЛОГІЧНИМИ НАСЛІДКАМИ У ФІЛІЇ «КОСТОПІЛЬСЬКЕ
ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО»

Моніторинг лісів представляє собою систему регулярного спостереження, оцінки і прогнозу динаміки кількісного і якісного стану лісів. Моніторинг лісів проводиться шляхом збирання, передавання, збереження та аналізу інформації про стан лісів, прогнозування змін у лісах і розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для інформаційно-аналітичного забезпечення управління лісами, прийняття рішень щодо запобігання негативним змінам стану лісів, отримання вимог екологічної безпеки та принципів ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку. Моніторинг лісів є складовою частиною державної системи моніторингу навколошнього природного середовища. Методологія моніторингу нині є базовим компонентом системи спостережень за екологічним станом лісів України.

Моніторинг лісів представляє собою багаторівневу систему, яка відслідковує часову і просторову динаміку стану лісів. У філіях лісового господарства з метою уточнення виконаних обсягів робіт, визначення ефективності лісовідновлювальних робіт, якісного стану створених лісових культур, захисних лісових насаджень та посадкового матеріалу проводять інвентаризації. Інвентаризація є органолептичним методичним прийомом обліку і контролю фактичного стану підконтрольних об'єктів, який здійснюється з метою забезпечення збереження цінностей і раціонального використання їх у фінансово-господарській діяльності філії. Проведення інвентаризації лісів дозволяє накопичити інформацію про породний та віковий склад деревостанів, їх стан, якісні і кількісні характеристики лісових ресурсів. Одним із ключових принципів, на яких базується стратегічний план проведення національної лісової інвентаризації є поєднання компонентів і мереж національної інвентаризації та моніторингу лісів. Основною метою програм моніторингу лісів є ефективне вирішення проблеми інформаційно-аналітичного

забезпечення державних органів лісоуправління та державних органів управління у сфері охорони навколошнього природного середовища.

Метою створення методики моніторингу і оцінки за станом лісу, обсягом лісогосподарської продукції, лісогосподарськими заходами, їх соціальними та екологічними наслідками у філії «Костопільське лісове господарство» (далі - Методика моніторингу лісів) є впровадження стратегії і плану дій Державної системи моніторингу довкілля на рівні адміністративно-територіальних регіонів, зокрема філії «Костопільське лісове господарство», підвищення рівня виконання її основних функцій, що спрямовані на забезпечення потреб органів державного управління, місцевого самоврядування та громадськості в оперативній і достовірній інформації про стан навколошнього природного середовища Рівненського району Рівненської області.

Основними завданнями програми моніторингу лісів філії «Костопільське лісове господарство» є:

- організація систематичних спостережень за станом складових довкілля та зокрема лісів у зоні діяльності філії «Костопільське лісове господарство»;
- створення та ведення баз інформаційних ресурсів програми моніторингу лісів;
- застосування механізмів оцінки та прогнозування стану лісів з метою підготовки інформації для прийняття управлінських рішень;
- розроблення обґрутованих рекомендацій на основі даних моніторингу для прийняття управлінських рішень щодо дотримання вимог екологічної безпеки, збереження природного середовища та раціонального природокористування;
- виявлення зон екологічної небезпеки;
- підвищення кваліфікаційного рівня діяльності працівників філії «Костопільське лісове господарство» в рамках програми моніторингу лісів.

Правовою основою організації моніторингу лісів є Закони України “Про охорону навколошнього природного середовища” (ст. 22), “Про охорону атмосферного повітря” (ст. 32), “Про тваринний світ” (ст. 55), “Про рослинний світ” (ст. 39), “Про охорону земель” (ст. 54), “Про екологічну мережу” (ст. 20), “Про питну воду та питне водопостачання” (ст. 39), Водний кодекс України (ст. 21), Лісовий кодекс України (ст. 28), інші законодавчі акти у сфері охорони довкілля та природокористування.

Діяльність у сфері моніторингу регламентується: Положенням про державну систему моніторингу довкілля, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 р. № 391; постановою Кабінету Міністрів України № 1376 від 5 грудня 2007 року «Про затвердження Державної цільової програми проведення моніторингу навколошнього природнього середовища»,

Положенням про моніторинг земель, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 1993 р. № 661, Постановою Кабінету Міністрів України Про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру від 3 серпня 1998 р. № 1198 та нормативними документами, які прийняті відповідно до них. Серед таких міжвідомчим документом є Єдине міжвідомче керівництво по організації та здійсненню моніторингу вод, затверджене наказом Мінекоресурсів України № 485 від 24 грудня 2000 р.

Регіональні та місцеві програми моніторингу навколошнього природного середовища розробляються відповідно до Закону України Про державні цільові програми від 18 березня 2004 р. № 1621-IV, Положенням про порядок розробки екологічних програм, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 31 грудня 1993 р. № 1091; Методичних рекомендацій з підготовки регіональних та загальнодержавної програм моніторингу довкілля, затверджених наказом Мінекоресурсів України № 487 від 24 грудня 2001 р., Постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. № 581 про затвердження державної програми «Ліси України на 2002-2015 роки».

Україна приєдналася до Загальноєвропейського процесу захисту лісів на рівні міністрів (MCPFE) і підписала, поряд з іншими. Страсбурзьку резолюцію S1 щодо обов'язкового проведення моніторингу лісових екосистем згідно з вимогами Міжнародної Спільної Програми оцінки та моніторингу впливу забруднення повітря на ліси в регіоні Європейської Економічної Комісії ООН (ICP Forests).

Лісовий моніторинг розвивається як багаторівнева система. Багаторівневість дає можливість збалансовувати витратиції лісів, екологічний моніторинг стану лісів, контроль за впровадженням у виробництво проектів організації і розвитку лісового господарства. Впровадження сучасних геоінформаційних систем розширює можливості оцінки лісового фонду через формування різних тематичних карт, отримання різноманітної довідкової інформації, прогнозування динаміки лісового фонду за різних сценаріїв організації лісогосподарського виробництва, побудови поверхонь і розрізів рельєфу та дасть змогу забезпечити стало управління лісами на всіх рівнях (лісництво, філія, ДП «Ліси України»).

Відповідно до масштабу та інтенсивності лісогосподарських заходів у філії «Костопільське лісове господарство» заплановано поетапне здійснення моніторингу за станом лісу, обсягом лісогосподарської продукції, ланцюжком постачання від заготівельника до споживача, лісогосподарськими заходами, їх соціальними та екологічними наслідками відповідно Критерію 8.5.

Програма передбачає відповідно до вимог цього Принципу, здійснення лісогосподарським підприємством насупного комплексу заходів:

1. Процедура системи моніторингу, які здійснюються філією.
2. Хто виконує роботи з різних видів моніторингу.
3. Згідно якого нормативного документу (інструкції) виконуються ці роботи.
4. Як впливають результати моніторингу на планування лісогосподарських заходів.
5. Основні результати моніторингу.

Таблиця 1.1.

Процедура системи моніторингу виконання запланованих видів діяльності та завдань для філії «Костопільське лісове господарство»

Види моніторингу	Відповідальна особа (ПІП, посада)	Методика проведення	Документи з результатами моніторингу'
Моніторинг для виявлення та опису впливів господарської діяльності на довкілля.			
Результати діяльності з відновлення (критерій 10.1).			
Використання для відновлення видів, які добре екологічно адаптовані до лісорослинних умов (критерій 10.2).			
Інвазивність або інші негативні впливи, пов'язані з будь-якими чужорідними видами в межах одиниці господарювання та поза нею (критерій 10.3).			
Підтвердження відсутності використання генетично модифікованих			

організмів (критерій 10.4).			
Результати лісівничої діяльності (критерій 10.5)			
Впливи на довкілля при використанні: -добрив (критерій 10.6) - пестицидів (критерій 10.7) - засобів біологічного контролю (критерій 10.8)			
Впливи небезпечних природних явищ (пожеж) (критерій 10.9)			
Впливи розвитку інфраструктури, транспортної та лісівничої діяльності на рідкісні види та види, що перебувають під загрозою зникнення, на їхні оселища, екосистеми, ландшафтні цінності, воду та ґрунти (критерій 10.10)			
Впливи заготівлі та вилучення деревини на не деревинну лісопродукцію, цінності довкілля, ліквідні відходи деревини та інші види продукції та послуг (критерій 10.11).			
Екологічно прийнятна утилізація відходів (критерій 10.12).			
Докази незаконних або недозволених видів діяльності (критерій			

1.4).			
Відповідність застосовним законам, місцевим законам, ратифікованим міжнародним конвенціям та обов'язковим нормам і правилам (критерій 1.5).			
Вирішення спорів і скарг (критерій 1.6, 2.6, і 4.6).			
Програми та види діяльності, що стосуються прав працівників (критерій 2.1).			
Тендерна рівність, сексуальні домагання та тендерна дискримінація (критерій 2.2).			
Програми та види діяльності, що стосуються охорони праці та техніки безпеки (критерій 2.3).			
Виплата заробітної плати (критерій 2.4).			
Навчання працівників (критерій 2.5).			
Здоров'я працівників, яке піддається дії пестицидів, за умови їх застосування (критерій 2.5 і критерій 10.7).			
Виявлення місцевих громад та їхніх законних прав (критерій 4.1).			

1 Іовнс виконання умов юридично обов'язкових угод (критерій 4.2).				
Стосунки з громадами (критерій 4.2).				
Охорона місць особливого культурного, екологічного, економічного, релігійного або духовного значення для місцевих громад (критерій 4.7)				
Місцевий економічний і соціальний розвиток (Критерій 4.2. Критерій 4.3. Критерій 4.4. Критерій 4.5)				
Отримання різноманітних вигід та/або продукції (критерій 5.1)				
Збереження та/або посилення екосистемних послуг (критерій 5.1).				
Фактичні у порівнянні із запланованими річні обсяги заготівлі деревинної та недеревинної лісопродукції (критерій 5.2)				
Довготермінова економічна життєздатність (критерій 5.5)				
Категорії 5 і 6 особливих цінностей				

для збереження, що визначені в Критерії 9.1.				
Процедури моніторингу для виявлення та опису змін екологічних умов.				
Цінності довкілля та екосистемні функції, в т.ч. включаючи ефективність визначених та вжитих заходів із запобігання негативним впливам господарської діяльності на цінності довкілля*, пом'якшення таких впливів і відновлення цих цінностей (критерій 6.3)				
Рідкісні види та види, що перебувають під загрозою зникнення, та ефективність вжитих заходів з охорони таких видів та їх оселищ (Критерій 6.4)				
Репрезентативні ділянки та ефективність вжитих заходів з їх збереження та/або відновлення (Критерій 6.5)				
Аборигенні видів, що трапляються природно та біологічне різноманіття, а також ефективність вжитих заходів з їх збереження та/або відновлення (Критерій 6.6)				
Природні водотоки, водойми, кількість та якість води, а також ефективність вжитих заходів з їх збереження				

та/або відновлення (Критерій 6.7)			
Ландшафтні цінності та ефективність вжитих заходів з їх збереження та/або відновлення (Критерій 6.8)			
Перетворення природних лісів на плантації або на землі, не пов'язані з веденням лісового господарства (Критерій 6.9)			
Категорії 1-4 особливих цинностей для збереження, визначені згідно з Критерієм 9.1 та ефективність вжитих заходів з їх збереження та/або відновлення.			
Рівень забруднення одиниці господарювання радіонуклідами.			

Всю цю діяльність можна розглядати як моніторинг, тобто систему відстеження діяльності філії, стану лісових ресурсів та їх використання. Як підтвердження того, що у філії ведеться моніторинг, який в цілому відповідає вимогам ЛОР, при проведенні сертифікації слід надавати аудиторам всю документацію, вказану в колонці 4.

Результати всіх наведених вище видів моніторингу враховуються при розробці як Проектів організації та розвитку лісового господарства, так і річних планів ведення господарства, як це вимагається. Як доказ цього, слід вибрати документи з колонки 4, які містять в результатуючій частині конкретні приписи щодо виконання певних лісогосподарських або природоохоронних заходів і подати їх в табличній формі, приклад якої наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Використання результатів моніторингу у плануванні лісогосподарської діяльності філії ««Костопільське лісове господарство» на 20 р.

Критерій 8.3

№	Документ результатом моніторингу	3	Місце проведення заходів відповідно до результатів моніторингу: лісництво, квартал, виділ	Заходи, які заплановано до виконання відповідно до результатів моніторингу
1				
2				

Моніторинг лісогосподарських і природоохоронних заходів проводиться за допомогою актів приймання робіт, обстеження лісосік, атестації лісових культур тощо. При цьому заповнюється форма, наведена у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3.

РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ

проведених у 20 році на території філії ««Костопільське лісове господарство» лісогосподарських і природоохоронних заходів.

№	Місце проведення: лісництво, квартал, виділ	Вид заходу	Основні результати та відмічені недоліки у виконанні

Інженер лісового господарства
філії «Костопільське лісове
господарство»

Олександр ХЕВЗЮК

I /